

Чеський слід на рівненській землі

Бетонні стели, вертикальні плити, напівзруйновані обеліски... Мовчазну мову саме цих безмовних свідків історії взявся вивчати рівненський краєзнавець Чеслав Хитрий. А відтак дослідив і зафіксував старі поховання та могили волинських чехів, що мешкали колись на території сучасної Рівненщини. Днями ж у Рівненській обласній бібліотеці для молоді відбулася презентація шостої книги краєзнавця та журналіста Чеслава Хитрого «Чеські могили у Рівному і поблизу нього».

вославного та католицького), адже чехи були вірянами цих двох конфесій. Також описано пам'ятник чеським військовикам та цивільним, які загинули тут, що стоїть на розі Соборної та Дубенської. Написи, які збереглися на надгробних плитах, автор подає чеською мовою. Серед могил – поховання відомих чехів та їх родин – Земанів, Оличів та інших. Деяким з них близько 130 років.

Відомо, що на волинській землі в різні часи проживали представники різних народів. Досліджуючи покинуті могили, автор піднімає тему переселення чехів на Волинь, в тому числі і на сучасну Рівненщину, яке почалося ще в 60-х роках XIX століття. У вступній частині пан Чеслав згадує мотиви і сам процес переселення, а також території, на яких мешкали чеські громади.

Автор зізнається, що до роботи над книгою його спонукала міжнародна історична науково-теоретична конференція «Чехи на теренах Волині», що відбулася в Дубенському замку 24 лютого 2016 року.

- Буквально на другий день я отримав заряд бадьорості та вирушив у дорогу на пошуки чеських могил. Окрім Рівного та його Дубенського кладовища поїхав у села та селища Рівненського району: Дібровка, Мартинівка, Великий Шпаків, Михайлівка, Квасилів, село Глинськ Здолбунівського району та місто Здолбунів. Протягом трьох місяців відшукував, описував та робив знімки на кладовищах цих населених пунктів. Відтак дослідив 135 чеських надмогильників зі 150 небіжчиками, - розповідає Чеслав Хитрий.

На переконання краєзнавця, переселятися в колишню Велику Волинську губернію чехи почали в 60-х роках XIX сторіччя, після повалення в Росії в 1861 році кріпосного права та після придушення польського повстання 1863 року.

- Земля після цих історичних подій в Росії почала дешево продаватися, тому чехи кльнули на цю приманку, - говорить автор книги. На його переконання, чехи були добрими госпо-

дарями, і залишили по собі на українській землі хороший слід, зокрема як талановиті будівничі, хмелярі, пивовари, цементники, машинобудівники.

Чехи завезли на Волинь сучасну на той час сільськогосподарську техніку для обробітку землі, насадили сади, вирощували хміль тощо. За майже 100 років господарювання була побудована потужна інфраструктура чеських сіл – були збудовані добротні цегляні будинки, з'явились чеські школи, пожежні, громадські будівлі.

Проте події війни і повоєнного періоду підштовхнули чехів у 1947 році, на запрошення Чехословацького уряду, до виїзду в Чехословаччину, і багато з них – близько 40 тисяч - назавжди покинули Україну, полишивши могили рідних та близьких на сільських і міських кладовищах. З часом багато цвинтарів стали занедбанними, а зовнішній вигляд могил спотворився.

«І лише тепер прийшло усвідомлення того, що чеські поховання – це наша історія, яку потрібно берегти як пам'ять про тих, хто жив на нашій землі», - йдеться у рецензії на книжку Чеслава Хитрого співробітника Рівненського краєзнавчого музею Валентини Данілічевої.

Окрім даних про поховання із значенням прізвищ та імен, у книзі «Чеські могили у Рівному і поблизу нього» містяться описи та фотографії чеських могил Рівненського цвинтаря по вулиці Дубенська (пра-

Під час презентації кольорові слайди продемонстрували неповторні за своєю архітектурою чеські пам'ятники, постала на екрані перед глядачами і колишня рівненська хмелефабрика, пивоварня, колишня чеська карня, завод сільськогосподарських машин чеха-інженера Сваровського у Квасиліві, цементний завод братів-чехів Єлінеків у Здолбунові, броварня у селі Глинська чеха-пивовара Шмаліка.

Організатор та модератор зустрічі у бібліотеці Ганна Копильців наголошала, що письменник здійснив кропітку працю, першим на Рівненщині дослідивши чеські поховання. Відтак цілком логічно, що 10 примірників цієї унікальної книги було передано до бібліотек Чехії.

На зустріч завітали представники громад Рівного, Дубна, села Грушвиці Рівненського району, нащадки чеських переселенців, які дякували авторові за таке потрібне і корисне видання. Виявилось, що через 60 років тут змогли зустрітися давні знайомі – колишній мешканець Велико-го Шпакова, багатолітній працівник культури Кузьма Іванович Парух та мешканець Грушвиці Першої Йосип Михальчин.

Рівненська земля назавжди прийняла на вічний спочинок працюючих і талановитих чехів, які вписали славу сторінку в її історію. Нині ж такі книги, впевнені представники чеського товариства на Рівненщині, допомагають майбутнім поколінням зберегти пам'ять про минуле та сприяють налагодженню нових граней співпраці України та європейськими країнами Чехією та Словаччиною.

Ангеліна НЕПОМНЯЦА